

Návrat domů

Arthur Zajonc

Kontemplativní praxe mění nejen to, kým jsme, ale také to, jak jednáme ve světě. Meditační práce, které se věnujeme o samotě, začíná rostoucí měrou ovlivňovat v mnoha významných ohledech naše životy. Nyní jsme ve světě přítomni ryzejším způsobem, došlo k mnoha posunům. Stáváme se trpělivějšími, velkorysejšími a tvořivějšími. Naše praxe meditačního života se ve zkušenostech, slovech a obrazech přenáší do života a my nasloucháme mnohem hlouběji druhým, aniž by nás děsila odlišnost a rozmanitost. Otevření ostatním, máme sklon se mnohem méně zabezpečovat a jsme vnímavější vůči přirozeným pobídkám. Když vyvážíme a posílíme svůj niterný život, jsme schopni lépe snášet nemoci a rozpory, které ovlivňují náš život. Stáváme se pružnějšími, mnohem schopnějšími lidmi, protože do života více vnášíme to, kým jsme. Naše obvyklé způsoby myšlení a jednání se změnily, naše strachy zmizely, a tak se stáváme originálnějšími a tvořivějšími jedinci.

Kontemplativní praxe ovlivnila můj život v mnoha směrech. Některé jsou zřetelné, jiné subtilnějšího rázu. Kontemplace výrazně obohatila mé učení. Co se týče akademické fyziky, kterou přednáším, začal jsem vyhledávat zkušenosti a experimenty, u nichž mohu se svými studenty setrvat delší dobu, tudíž jsme společně schopni se do nich plněji vžít. Můžeme se zastavit, najít si čas na rozmyšlenou, zvážit jejich význam. Zamlouvají se mi filosofické implikace kvantové mechaniky a využívám kvantových paradoxů jako kóanů, které představují pro mé studenty výzvu.* Cením si možnosti cvičit jejich pozornost a flexibilitu myšlení, což využíváme při řešení některých závažných potíží, se kterými se setkáváme.

V rámci mých interdisciplinárních kurzů týkajících se vědy a humanitních oborů se věnujeme kontemplativní praxi zcela jednoznačně, v hodinách i mimo ně. To přináší studentům prospěch nejen díky tomu, že se jim rozvíjí pozornost a emoční rovnováha, ale spojením témat a cvičení přicházíme s novým druhem výzkumu, s kontemplativním výzkumem, který aplikujeme na studovanou látku. Studenti oceňují tento přístup jako odlišný a obohacující.

Díky svému působení při „Centru pro kontemplativní mysl ve společnosti“ jsem mohl pracovat se stovkami akademických pracovníků z celé Ameriky.** Sdíleli jsme cesty, na nichž jsme objevili hodnotu kontemplativní pedagogiky ve své vlastní akademické praxi, a postupně z nás vyrostla komunita se společnými zájmy. Když se sejdeme, nesdílíme pouze zkušenosti, ale společně praktikujeme. Jelikož akademikové spolu často nesedí v tichu, náš společný čas strávený praxí je skutečně zvláštní.

Jiné podobné fórum jsem založil pro studenty doktorského a magisterského studia věd a filosofie vědy. V letech 1998 a 2003 jsem spolu se čtyřmi kolegy vedl čtrnáctidenní letní školy pro diplomanty vědeckých oborů a filosofie vědy. Během tohoto období jsme pracovali se stovkami studentů vědeckých a filosofických oborů, u kterých jsme vnímali, že je standardní studijní běh neoslovuje. Konkrétněji, studovali jsme vztahy mezi vědou a etickými hodnotami a zkoumali jsme estetické, morální a kontemplativní cesty poznání, navíc ve vztahu k vědecké metodologii. Pro usnadnění této činnosti pět z nás založilo Kira Institute.*** Byli jsme a i nadále zůstáváme rozmanitou skupinou, do níž patří astrofyzik Piet Hut z Princetonského institutu postgraduálního studia, Roger Shepard, kognitivní psycholog ze Stanfordu, Bas van Fraassen, filosof z univerzity v Princetonu, Steven Tainer, učitel asijských kontemplativních tradic a já. Kromě akademických hodnot se každý z nás vlastním způsobem pokouší doplnit své akademické vzdělání kontemplativní praxí. Z významných univerzit celého světa k nám do našeho institutu Kira přicházejí studenti na letní školení, protože se v různé míře cítí neuspokojeni standardním vzděláváním v oblasti filosofie a vědy. Studenti přicházejí s otázkou: „Existuje nějaká alternativa k čistě redukcionistickým filosofiím a materialistické metafyzice angloamerické tradice?“ Anebo: „Je možné, aby se filosofie opět věnovala svému

* Viz například mou společnou knihu s Georgem Greensteinem: *Quantum Challenge a The New Physics and Cosmology: Dialogues with Dalai Lama*, Oxford University Press, New York 2004.

** Více viz na www.contemplativemind.org.

*** více na www.kira.org.

vyššímu poslání hledání moudrosti?“* Během dvoutýdenního školení začínají studenti institutu Kira vstřebávat základní obrysy této alternativy.

Buddhističtí a indičtí filosofové po staletí neúnavně zkoušeli zformulovat epistemologii, která by vyšla vstříc potřebám mnichů a učenců hledajících osvícení.** Podobně jako oni, i my se snažíme nalézt teorii poznání, která není schopná pouze zahrnout vědecké poznání, ale lze ji použít také pro nemateriální zkušenosti spojené s kontemplativním výzkumem. Pouze taková filosofie může být základem a inspirací našeho úsilí o rozšíření našeho poznání tak, aby pojalo i duševně-duchovní rozměr světa. V tomto směru působilo několik postav z galerie dvacátého století; patří mezi ně Whitehead, Bergson, Steiner a Aurobindo. K jejich příspěvkům musíme přidat vlastní.

Kromě toho jsem ve snaze reformovat mainstreamové vysokoškolské instituce zahájil spolupráci s několika kolegy, abychom vytvořili novou instituci vysokoškolského vzdělávání. V roce 2006 jsme spolu s Robertem McDermottem založili akreditovaný magisterský program Owena Barfielda při Sunbridge College.***

Zde se scházejí studenti s nejrůznějšími zájmy, aby se učili interdisciplinárním a kontemplativním způsobům zkoumání témat, jež jsou pro ně podstatná. Oblast zahrnuje matematiku, kontemplativní pohyb, dějiny umění. Všichni v Barfieldově škole spojují profesionální způsobilost s oddaností spirituálnímu a kontemplativnímu studiu. Škola je skutečně vysokou školou kontemplativního poznání.

Ohledně mého vlastního výzkumu jsem si jako téma zvolil základy kvantové mechaniky, což mi přináší možnost prozkoumat omezení konvenčních vědeckých analýz. Do své práce jsem vnesl metodický přístup, který jsem představil i v této knize. Znovu a znovu se mi stává, že problémy, se kterými zápasím na poli fyziky, mi pomáhá osvětlit kontemplativní praxe.

To jsou některé ze způsobů, jimiž jsem přispěl k zdomácnění kontemplativní praxe v našem světě. Pokud lze mou osobní zkušenost v některém směru považovat za reprezentativní, pak věřím, že z této praxe může vzejít hluboký osobní i společenský prospěch. Prakticky kontemplaci řádně, může být v mnoha aspektech oporou našeho vnitřního života. Prostřednictvím kontemplativního výzkumu se nám otevírá nová brána bádání, díky němuž můžeme dospět k poznatkům a vhledům, jež nám mohou opravdu pomoci.

Snad se mohu v tomto smyslu závěrem podělit o jednu osobní historku. V roce 1994 jsem se účastnil prvního z řady setkání s dalajámou, na němž se diskutovalo o filosofických otázkách, majících původ v nové fyzice. Na Kolumbijské univerzitě se shromáždilo okolo šedesáti lidí a mezi nimi byl i můj tehdy čtrnáctiletý syn Tristan. Vždy o přestávce jsme se potkali a povídali si o tom, jak probíhal den. Tristanovy komentáře byly vnímavé, jeho soudy trefné, jeho návrhy na lepší dotazy poutavé. Podělil se se mnou také o zkušenost, která se ho obzvláště dotkla, když seděl vzadu v místnosti. V jistém okamžiku diskuse se dalajama zahleděl do davu posluchačů, a když se jeho pohled setkal s Tristanovým, dalajama se nepatrně naklonil dopředu a zamával. Tristan mi řekl, že v tom okamžiku pocítil přítomnost, jakou nikdy před tím nezažil.

Když jsem si vyslechl tento příběh a rozjímal jsem o něm po celý víkend, uvědomil jsem si, jak by pro teenagery bylo cenné mít možnost, kterou jsem měl já, a setkat se s dalajámou. Proč, napadlo mě, by nemohli mít svá vlastní setkání s dalajámou? Okamžitě jsem se posadil a představil si, jak by šlo takové setkání zorganizovat. Nesmělo by být příliš velké, možná kolem dvou set mladých lidí, říkal jsem si. Účastníci by mohli být vyslanci škol a komunit, v nichž se dalajámovy myšlenky studují. Seznámil jsem se svým návrhem své přítelkyně Dawna Engleho a Ivana Suvanjičeva. Ti měli podobný nápad a tak jsme vytvořili tým, abychom uspořádali první ročník toho, z čeho později vznikla organizace mladých Peacejam, která svedla dohromady dvanáct nositelů Nobelovy ceny a teenagery. V posledních deseti letech se Peacejamu nějakým způsobem účastnilo okolo 500 000 mladých lidí.****

**** Více viz na www.peacejam.org.

* Pierre Hadot brilantně zrekonstruoval starověkou řeckou filosofii jakožto spirituální praxi ve své knize *What Is Ancient Philosophy?*, Harvard University, Cambridge 2002, a *Philosophy as Way of Life*, Blackwell Pub, Malden 1995.

** Viz například Georges Dreyfus: *Recognizing Reality*, SUNNY Press, Albany 1997.

*** Více viz na www.barfieldschool.org.

**** Více viz na www.peacejam.org.

Můj syn se rozzářil, když zažil přítomnost kontemplujícího praktika. Uvědomil jsem si, že setkání tváří v tvář mohou rozzářit srdce a mysl mladých lidí kdekoliv na světě více než knihy a společenské akce. Ovšem poznal jsem, že sám nic nezmůžu. Říkal jsem si, že moje touha a úsilí se snad jednou bude moci propojit s dalšími, aby se tato idea rozvinula. Univerzitní spolupráce a Peacejam jsou jasným plodem těchto snah. Být pozorný, hledat nesobecká řešení, vyhledávat ostatní a pracovat na odstranění překážek a společně na úspěchu - to vše jsou způsoby, jak vnést kontemplativní praxi do světa. Cesta ke svatosti vede v naší době skutečně světem činu. Jsem vděčný všem, s nimiž jsem pracoval a od nichž jsem se ve svém kontemplativním životě učil.